

Nr 5.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 255 § sjölagen och lag angående ändrad lydelse av 4 § 5 mom. lagen den 5 juni 1936 (nr 277) i anledning av Sveriges tillträde till 1924 års internationella konvention rörande konossement, dels o c k i ämnet väckta motioner.

Genom en den 19 december 1952 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 5, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

1) L a g

angående ändrad lydelse av 255 § sjölagen.

Härigenom förordnas, att 255 § sjölagen¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse.)

255 §.

Är ansvarigheten — — — — — fartygets dräktighet.

I förhållande — — — — — stycket angivits.

(Föreslagen lydelse.)

255 §.

I förhållande till fordringsägare som tillhör främmande stat skall vad i första stycket andra punkten och andra stycket stadgas om att där angivna belopp skola beräknas efter guldvärde ej gälla, med mindre detta följer av fördrag med den främmande staten och denna genomfört motsvarande beräkning till förmån för svenska fordringsägare.

Att redaren — — — — — och 259 §§.

Denna lag träder i kraft den 1 april 1953; dock skall äldre lag gälla, då redarens ansvarighet uppkommit dessförinnan.

¹ Senaste lydelse, se SFS 1936: 276.

2) Lag

angående ändrad lydelse av 4 § 5 mom. lagen den 5 juni 1936 (nr 277) i anledning av Sveriges tillträde till 1924 års internationella konvention rörande konossement.

Härigenom förordnas, att 4 § 5 mom. lagen den 5 juni 1936 i anledning av Sveriges tillträde till 1924 års internationella konvention rörande konossement skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

4 §.

4 §.

5 mom. Bortfraktaren och — — — — — verkliga värde.
Genom avtal — — — — — förut sagts.

I förhållande till fordringsägare som tillhör främmande stat skall vad i första stycket första punkten stadgas om att där angivet belopp skall beräknas efter guldvärde ej gälla, med mindre detta följer av fördrag med den främmande staten och denna genomfört motsvarande beräkning till förmån för svenska fordringsägare.

Har avlastaren — — — — — denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 april 1953; dock skall äldre lag gälla, då bortfraktarens ansvarighet uppkommit dessförinnan.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehåft två i anledning av densamma inom riksdagen väckta motioner, nr 301 i första kammaren av herrar *Svärd* och *Ohlson* samt nr 377 i andra kammaren av herr *Edström*. I motionerna, vilka äro likalydande, hemställes, »att riksdagen måtte besluta bifalla Kungl. Maj:ts proposition nr 5 med de ändringarna, att orden 'i guld' utgår ur 255 § första och andra styckena sjölagen samt 4 § 5 mom. första stycket konossementlagen, att det stycke, som enligt propositionen föreslås fogat till 255 § sjölagen, erhåller följande lydelse: 'I förhållande till fordringsägare, som hör hemma i främmande stat, skola i första stycket andra punkten och andra stycket angivna belopp beräknas efter guldvärde, därest detta följer av fördrag med den främmande staten och denna genomfört motsvarande beräkning till förmån för svenska fordringsägare', samt att det stycke, som enligt propositionen föreslås fogat

till 4 § 5 mom. konossementlagen, erhåller följande lydelse: 'I förhållande till fordringsägare, som hör hemma i främmande stat, skall det i första stycket första punkten angivna beloppet beräknas efter guldvärde, därest detta följer av fördrag med den främmande staten och denna genomfört motsvarande beräkning till förmån för svenska fordringsägare'.»

I fråga om de av motionärerna anförda skälen får utskottet hänvisa till motionerna.

År 1924 avslutades i Bryssel två internationella konventioner, den ena rörande begränsning av redareansvaret och den andra angående fastställande av vissa gemensamma bestämmelser i fråga om konossement. Båda konventionerna har biträtts av Sverige och med verkan från och med den 1 januari 1939 införlivats med svensk sjölagstiftning. I detta avseende må hänvisas till tionde kapitlet (254—266 §§) sjölagen, vilket kapitel bär rubriken Om begränsning av redareansvaret, lagen den 5 juni 1936 i anledning av Sveriges tillträde till 1924 års internationella konvention rörande konossement samt vissa föreskrifter i sjölagens befraktningskapitel, särskilt 122 §. Även i Danmark, Finland och Norge har konventionerna införlivats med den nationella lagstiftningen.

Enligt ansvarsbegränsningskonventionen gäller i fråga om redarens ansvarighet att denna är begränsad till fartygets värde med tillägg av vissa belopp, men att i vissa närmare angivna fall ansvarigheten må begränsas till ett belopp av högst 8 pund sterling för ton av fartygets dräktighet (art. 1). Vid personskada inträder dock ett tilläggsansvar intill ett belopp av ytterligare 8 pund sterling för ton (art. 7). I konventionen föreskrives (art. 15), att med myntenheter, som omförmäles i konventionen, förstås myntenheter i guld samt att de av de fördragsslutande staterna, vilka icke begagnar pund sterling som myntenhet, förbehåller sig rätt att i runda tal efter sina myntsystem förvandla de belopp, som i konventionen angivits i pund sterling. Bestämmelserna i konventionen skall tillämpas i varje fördragsslutande stat, om det fartyg, för vilket begränsningen i ansvarigheten åberopas, tillhör fördragsslutande stat, ävensom i övriga i de särskilda staternas lagar angivna fall (art. 12). Det heter dock i samma artikel, att de fördragsslutande staterna icke är skyldiga att tillämpa konventionens bestämmelser till förmån för parter, som tillhör en icke fördragsslutande stat.

I den svenska sjölagen har ansvarsbegränsningskonventionens nu nämnda grundsatser upptagits. Därvid har (255 § i lagrummets lydelse enligt lag den 5 juni 1936; SFS 1936: 276) stadgats bland annat, att med avseende å vissa fordringar redarens ansvarighet ej må överstiga 145 kronor i guld för ton av fartygets dräktighet och vid personskada ytterligare samma belopp därutöver.

I konossementskonventionen stadgas (art. 4 punkt 5) att fraktföraren liksom fartyget i princip icke skall svara för förluster av eller skador å transporterat gods till högre belopp än 100 pund sterling för kolli eller annan en-

het av godset. Även denna konvention innehåller (art. 9) samma bestämmelser om guldberäkning och omräkning i inländsk valuta, som upptagits i ansvarsbegränsningskonventionen. Bestämmelserna i konossementskonventionen skall i princip tillämpas på varje konossement som utfärdas i en av de fördragsslutande staterna.

I 1936 års svenska konossementslag (SFS 1936:277) stadgas i överensstämmelse härmed (4 § 5 mom.), att bortfraktaren och fartyget i princip icke svarar till högre belopp än 1 800 kronor i guld för varje kolli eller annan enhet av godset.

Det är att märka, att konossementslagens tillämplighetsområde är begränsat. Lagen skall sålunda — i stället för vad sjölagen i motsvarande delar innehåller — lända till efterrättelse vid befordran av gods sjöledes från Sverige till främmande stat samt till Sverige från sådan främmande stat, som är ansluten till konossementskonventionen, dock med undantag för befordran till eller från Danmark, Finland eller Norge (se SFS 1938: 771 och 772 samt 1939: 885 och 886). Konossementslagen gäller alltså icke beträffande inrikes eller internordisk sjöfart och ej heller beträffande sådan utrikes fart, som avser befordran till Sverige från en icke-konventionsstat. I dessa fall gäller sjölagens regler oinskränkt, vilket innebär att bortfraktaren äger göra förbehåll om att ansvarigheten för varje kolli eller annan enhet av godset ej skall överstiga 1 800 kronor i pappersvärde (se 122 § första och andra st. sjölagen). Vad däremot angår redarens totala ansvarighet gäller enligt förut återgivna, från ansvarsbegränsningskonventionen hämtade föreskrifter, att jämväl i fråga om befordran som nyss nämnts ansvarigheten, där den skall fastställas för ton av fartygets dräktighet, beräknas efter guldvärde (255 § sjölagen). En allmän förutsättning för att konossementslagens eller sjölagens ansvarighetsregler skall lända till efterrättelse är uppenbarligen, att enligt internationellt privaträttsliga grundsatser svensk sjö rätt över huvud taget är tillämplig.

I skrivelse till Konungen den 22 november 1949 har *Svensk förening för internationell sjö rätt* hemställt, att en utredning måtte komma till stånd i syfte att på lämpligt sätt begränsa guld klausulens tillämplighet i svensk sjö rätt.

Sedan sjö rättsföreningens skrivelse remitterats till kommerskollegium och kollegium därvid anmodats att höra de myndigheter och sammanslutningar som kollegium funne lämpligt, har kommerskollegium den 29 december 1951 inkommit med yttrande i ärendet och därvid bifogat yttranden av Sveriges redareförening, Sveriges segelfartygsförening, sjö assuradörernas förening, Stockholms handelskammare, handelskammaren i Göteborg och Skånes handelskammare. Dessa senare yttranden äro dagtecknade mellan den 29 mars och den 19 september 1950.

Beträffande innehållet i sjö rättsföreningens skrivelse samt de i ämnet avgivna yttrandena hänvisas till redogörelsen därför i propositionen.

Vid remissen till lagrådet har *tillförordnade chefen för justitiedepartementet, statsrådet Nordenstam*, anfört följande.

»Av den inlädningsvis lämnade redogörelsen framgår att bortfraktarens ansvarighet bestämts efter guldvärde enligt både ansvarsbegränsningskonventionen och konossementskonventionen. Anledningen härtill var, att det ansågs önskvärt att uppnå en viss fasthet med hänsyn till inbördes variationer i värde mellan skilda länders mynt. Detta led i strävandena att skapa en universell sjörätt har fullföljts i den svenska sjölagstiftningen, i det att en förbehållslös regel om betalning efter guldvärde upptagits i både 255 § sjölagen och 4 § 5 mom. konossementslagen. När dessa regler införlivades med svensk rätt, utgick man självfallet från att motsvarande åtgärd skulle vidtagas av flertalet övriga sjöfartsidkande nationer av någon större betydelse. Man hoppades med andra ord, att en verklig internationell likformighet i stor utsträckning skulle kunna uppnås i fråga om reglerna för bortfraktarens ansvar. Denna förhoppning har emellertid alls icke infriats. Ansvarsbegränsningskonventionen har sålunda icke biträtts av de ur sjöfartssynpunkt mest betydelsefulla staterna, och de flesta av de länder som tillträtt konossementskonventionen har icke fastställt bortfraktarens maximala ansvarighet efter guldvärde. Vad de nordiska länderna beträffar förhåller det sig visserligen så, att de alla tillträtt båda konventionerna, men i Norge infördes redan 1937 en ordning, enligt vilken betalning efter guldvärde skall ske endast i förhållande till fordringsägare, som äro hemmahörande i sådana främmande stater vilka själva genomfört motsvarande beräkning till förmån för norska fordringsägare. Samma ömsesidighetsprincip har år 1950 genomförts också i den finska sjölagstiftningen, under det att Danmark året därpå beslutat att helt slopa de i sjölagen och konossementslagen upptagna guld klausulerna. Förhållandena har alltså utvecklats på ett sådant sätt, att Sverige i dagens läge torde vara den enda stat i världen, vars lagstiftning ålägger redarna förbehållslös skyldighet att betala efter guldvärde både i de fall som regleras av ansvarsbegränsningskonventionen och i de fall som behandlas i konossementskonventionen.

Det säger sig självt, att denna ordning måste innebära en belastning för den svenska rederinäringen. Det är därför angeläget att på lämpligt sätt begränsa de svenska redarnas skyldighet att betala efter guldvärde. En lösning av problemet bör komma till stånd så snart som möjligt, och det synes icke erforderligt att dessförinnan låta verkställa någon särskild utredning i ämnet. Lika litet som i övriga nordiska länder torde för vår del någon skillnad böra göras mellan sjölagen och konossementslagen. En lagändring bör alltså ta sikte på båda de guld klausuler, som upptagits i svensk sjölagstiftning.

Hur en sådan lagändring i detalj skall genomföras kan, såsom kommerskollegium i sitt yttrande närmare utvecklat, vara föremål för delade meningar. I ett avseende torde emellertid någon tvekan icke behöva råda. Det synes nämligen uppenbart, att i förhållande till fordringsägare som tillhör främmande stat betalningsskyldighet efter guldvärde icke bör föreligga under

annan förutsättning än att den främmande staten tillerkänner svenska fordringsägare samma förmån. I likhet med vad som är fallet enligt norsk och finsk rätt bör alltså förutsättning för skyldighet att betala efter guldvärde till fordringsägare i främmande stat vara, att sådan skyldighet följer av fördrag med den främmande staten — fördraget kan självfallet utgöra just den internationella konventionen i ämnet — samt att staten i fråga även i praktiken genomfört motsvarande beräkning till förmån för svenska fordringsägare. En sådan lagändring kan icke anses rimligen stå i strid mot konventionerna. I ansvarsbegränsningskonventionen stadgas uttryckligen, att fördragsslutande stat icke är skyldig att tillämpa konventionens bestämmelser till förmån för parter, som tillhör en icke fördragsslutande stat, och konossementskonventionen måste anses bygga på samma princip. Och vad angår förhållandet till en fördragsslutande stat kan en sådan stat, om den icke själv uppfyller sina förpliktelser beträffande guldklausulen i förhållande till svenska fordringsägare, icke rikta någon berättigad invändning mot att man förfar på samma sätt från svensk sida. Denna tankegång har godtagits såväl i Norge som i Finland.

Mera tveksamt är, om skyldigheten att betala efter guldvärde bör upphävas även i förhållande till svenska fordringsägare. Konventionerna torde icke i och för sig lägga något hinder i vägen härför, och det är att märka, att enligt både finsk och norsk rätt — och givetvis även enligt dansk rätt — betalning till inhemska fordringsägare må ske efter pappersvärde. När denna ordning år 1950 genomfördes i Finland, skedde visserligen samtidigt en väsentlig höjning av de nominella ansvarsbeloppen, men med hänsyn till den starka försämringen av penningvärdet i Finland understiger dock beloppen även efter höjningen motsvarande nominella belopp enligt svensk lag. I Danmark lämnades däremot beloppen oförändrade, när guldklausulerna år 1951 helt borttogs, och i Norge kvarstår likaledes de ursprungliga beloppen. Såsom kommerskollegium framhållit skulle det likväl knappast kunna undgå att framkalla invändningar, om guldberäkningen övergäves i förhållande till svenska fordringsägare utan någon som helst justering av beloppen. En sådan uppskrivning torde emellertid av olika skäl ej böra ifrågakomma. På grund härav synes det rimligast att bibehålla betalningsskyldigheten efter guldvärde i förhållande till svenska fordringsägare.»

Lagrådet har lämnat förslagen utan erinran.

Utskottet.

Såsom framgår av den inledningsvis lämnade redogörelsen ålägger den svenska sjölagstiftningen redarna förbehållslös skyldighet att betala efter guldvärde både i de fall som regleras av ansvarsbegränsningskonventionen och i de fall som behandlas i konossementskonventionen. Då denna ordning på sätt närmare utvecklas i propositionen innebär betydande olägenheter

för den svenska rederinäringen, framstår det som en angelägen lagstiftningsuppgift att på lämpligt sätt begränsa tillämpligheten av guldklausulen enligt svensk sjö rätt.

I propositionen föreslås härutinnan sådan ändring av den svenska sjölagstiftningen, att såvitt angår fordringsägare som tillhör främmande stat betalning efter guldvärde skall utgå endast i den mån detta följer av fördrag med den främmande staten och denna genomfört motsvarande beräkning till förmån för svenska fordringsägare. Enligt motionärernas förslag skall, i likhet med vad som redan gäller i norsk, finsk och dansk rätt, betalning efter guldvärde övergivas jämväl i förhållande till inhemska fordringsägare. I motionerna föreslås nämligen, att lagstiftningen utformas på sådant sätt att guldberäkning uteslutande skall förekomma i förhållande till fordringsägare i sådana främmande länder, som själva tillämpa guld klausul gentemot svenska fordringsägare.

Med hänsyn till den av departementschefen skildrade internationella utvecklingen på ifrågavarande område måste det anses rimligt att betalning efter guldvärde i förhållande till fordringsägare som tillhör främmande stat göres beroende av att den främmande staten tillerkänner svenska fordringsägare motsvarande förmån. En sådan på ömsesidighetsprincipen grundad begränsning av betalningsskyldigheten efter guldvärde bör också enligt utskottets mening genomföras.

Även om vissa skäl, och främst då önskemålet om största möjliga likformighet mellan de nordiska ländernas sjölagstiftning, kunna anföras till stöd för att övergå till betalning efter pappersvärde jämväl i förhållande till svenska fordringsägare, kan utskottet icke tillstyrka en sådan begränsning av guld klausulens tillämplighet. Med hänsyn främst till den inträffade försämringen av penningvärdet synes nämligen guldberäkningen i de nu avsedda fallen icke böra övergivas utan en samtidig höjning av de nominella ansvarsbeloppen. Denna synpunkt har, såsom framgår av det ovan anförda, i Finland föranlett en väsentlig höjning av beloppen i samband med 1950 års lagändringar. Då det emellertid av olika skäl icke är lämpligt att i nuvarande läge genomföra en sådan uppskrivning av beloppen, delar utskottet den av departementschefen uttalade åsikten att betalningsskyldigheten efter guldvärde bör bibehållas i förhållande till svenska fordringsägare.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet, som icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag, hemställa,

att riksdagen med avslag å motionerna I: 301 och II:377 måtte bifalla förevarande proposition, nr 5.

Stockholm den 10 februari 1953.

På första lagutskottets vägnar:

OLOV RYLANDER.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Ahlkvist, Olofsson, Lodenius, Lundgren*, fru Sjöström-Bengtsson*, herr Herbert Hermansson och fru Wallentheim*;

från andra kammaren: herrar Rylander, Lindberg, Landgren, fröken Öberg, herr Gustafsson i Borås, fru Johansson i Skövde*, herrar Fröding och Andersson i Björkäng.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.